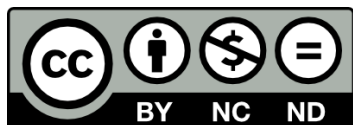

Ιστορία Σλαβικών Λαών

Ενότητα 7^η: Μεγάλη Μοραβία, μέρος Α΄

Αγγελική Δεληκάρη
Λέκτορας Μεσαιωνικής Ιστορίας των Σλαβικών Λαών
Τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Μεγάλη Μοραβία

Το κράτος της Μεγάλης Μοραβίας –
Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η αποστολή των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου στο κράτος της Μεγάλης Μοραβίας και στη Παννονία.
2. Το βυζαντινό υπόβαθρο της ιεραποστολής και η αντίδραση της Ρώμης.
3. Τα πρώτα σλαβικά γραπτά κείμενα.
4. Οι μεσαιωνικές πηγές για τον βίο και το έργο των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου και των μαθητών τους.

Σκοποί ενότητας

- Πρώτη αποστολή των Βυζαντινών στους Σλάβους της Κεντρικής Ευρώπης.
- Η δημιουργία του γραπτού σλαβικού λόγου.
- Βυζαντινές επιδράσεις στον πολιτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και νομικό τομέα του κράτους της Μ. Μοραβίας.

Το πρώτο οργανωμένο σλαβικό κράτος στην Κεντρική Ευρώπη

- Η Μ. Μοραβία υπήρξε το πρώτο γνωστό οργανωμένο σλαβικό κράτος στην Κεντρική Ευρώπη, για τις αρχές όμως δεν έχουμε πολλές πληροφορίες.
- Το 623 οι Σλάβοι που ήταν υπόδουλοι των Αβάρων επαναστάτησαν. Οι γείτονές τους, οι Φράγκοι, ενίσχυσαν και αυτοί την εξέγερση.
- Επικεφαλής τότε των Σλάβων τέθηκε ένας Γάλλος έμπορος, ο Σάμο, ο οποίος κατόρθωσε να συνενώσει τους επαναστάτες και τελικά να τους θέσει κάτω από τη δική του διοίκηση.
- Το σλαβικό κράτος που προέκυψε από αυτή την πρωτοβουλία, περιλάμβανε περιοχή που αν και δεν γνωρίζουμε τα ακριβή όρια της, εντοπίζεται πάντως στη Μοραβία, τη Βοημία και την κάτω Αυστρία, δηλ. την περιοχή της Καρινθίας.

Ο ηγέτης Σάμο

- Πρωτεύουσα του νεοϊδρυμένου κράτους ήταν το Βογάστισμπουργκ, πόλη που δεν έχει εντοπιστεί μέχρι τώρα.
- Οι Φράγκοι νόμισαν ότι η εθνικότητα του ηγέτη Σάμο αποτελούσε ευνοϊκή προϋπόθεση για να θέσουν υπό τον έλεγχό τους το κράτος που αυτός δημιούργησε, αλλά οι προθέσεις τους βρήκαν αντίσταση σ' εκείνες του νέου ηγεμόνα.
- Το κράτος αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο, για να χαθεί οριστικά το 659, όταν ο ίδιος πέθανε. Για ενάμιση αιώνα υπάρχει σιγή στις πηγές για το σλαβικό αυτό κράτος.

Φραγκικό βασίλειο

- Το 796 μ.Χ. με την επέλαση της στρατιάς του Καρόλου του Μεγάλου (768-814) καταστράφηκε οριστικά το αβαρικό βασίλειο στον μέσο Δούναβη, και οι περιοχές που αποτελούσαν τμήμα του βασιλείου, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες επεκτάθηκε αργότερα το βασίλειο της Μ. Μοραβίας, περιήλθαν στη σφαίρα της πολιτικής επιρροής του φραγκικού βασιλείου.
- Την περίοδο αυτή σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο Αγγλοσάξονας μοναχός και κατόπιν άγιος, ο Βονιφάτιος, ο οποίος στο πρώτο μισό του 8^{ου} αι., έδρασε ως ιεραπόστολος ανάμεσα στους Γερμανούς και ίδρυσε στη Βαυαρία τέσσερις επισκοπές, στο Σάλτσμπουργκ, στο Φράισινγκ, στη Ρατισβόνα (Ρέγκενσμπουργκ) και στο Πασσάου.

Δημιουργία δύο ηγεμονιών

- Τα εκκλησιαστικά αυτά κέντρα της Βαυαρίας αποτέλεσαν την αφετηρία για την ιεραποστολή στη Μοραβία.
- Το 822 στα *Χρονικά του βασιλείου των Φράγκων* (AnnalesregniFrancorum, MMFI, I, 49-50) μνημονεύεται το κράτος των Μοραβών.
- Την ίδια χρονιά οι Φράγκοι καταλύουν ένα αβαροσλαβικό κράτος στην Παννονία, τη σημερινή Ουγγαρία.
- Μερικά χρόνια αργότερα στις σλαβικές περιοχές πάνω από τον Δούναβη έλαβε χώρα μια διαδικασία συγκεντρωτισμού, η οποία κορυφώθηκε με τη δημιουργία δύο ηγεμονιών. Η μία από αυτές βρισκόταν στην περιοχή της σημερινής νοτιοδυτικής Σλοβακίας υπό τη διακυβέρνηση του ηγεμόνα Pribina, και η άλλη στη νότια Μοραβία υπό τον ηγεμόνα Mojmir Α'.

Ένωση υπό τον Mojmir Α΄ και περιπλοκές

- Μετά την ένωσή τους υπό τον Mojmir Α΄ (το 830 ο Mojmir διώχνει τον Pribina από τη Νίτρα, ο Pribina είχε την υποστήριξη των Φράγκων) και την εδραίωση της κυβερνητικής ισχύος από τον διάδοχό του Ράστισλαβ δημιουργήθηκαν περιπλοκές στις σχέσεις με το φραγκικό βασίλειο, επειδή αυτό δεν ήθελε να επιτρέψει τη σταθεροποίηση της δύναμης, δηλ. την επέκταση του νέου αυτού σλαβικού βασιλείου στο οποίο εξάλλου είχε εγείρει απαιτήσεις.
- Γι' αυτό ο Ραστισλάβ προσπάθησε να αποδυναμώσει τη φραγκική πολιτισμική και πολιτική επιρροή με την απόκτηση εκκλησιαστικής αυτονομίας. Ήδη στη Μοραβία ο χριστιανισμός είχε διαδοθεί από τη Βαυαρία και από το φραγκικό κράτος του Καρλομάγνου (768-814) μερικές δεκαετίες πριν.

Η επέμβαση του Λουδοβίκου

- Μετά τη συνθήκη του Βερντέν (843) –που έγινε ανάμεσα στους απογόνους του Καρόλου του Μεγάλου και τους διαδόχους του Λουδοβίκου του Ευσεβούς-, η Σαξονία, η Σουαβία και η Βαυαρία ανήκαν στο κράτος του Λουδοβίκου του Γερμανικού, στην Francia Orientalis που ονομάστηκε κατόπιν Γερμανία.
- Ο Λουδοβίκος συνεχίζοντας την επεκτατική πολιτική του, επέβαλε την επικυριαρχία του και στους Σλάβους της Μοραβίας, επικυριαρχία που εκφραζόταν με την αποστολή Μοραβών αντιπροσώπων στη γερμανική Δίαιτα.
- Η επέμβαση του Λουδοβίκου ενίσχυσε επικίνδυνα τη γερμανική επιρροή, πολιτική και εκκλησιαστική, στη χώρα. Αλλά ο Ραστισλάβ, αφού επεξέτεινε το κράτος του μέχρι τον Τισσό ποταμό και δημιούργησε τη Μεγάλη Μοραβία, διέκοψε το 850 κάθε μορφή εξαρτήσεως από το φραγκικό κράτος και αρνήθηκε να στείλει αντιπροσώπους στη γερμανική Δίαιτα. Οι προσπάθειες του Λουδοβίκου δεν άλλαξαν την κατάσταση, γιατί στις πολεμικές συγκρούσεις τους με τον Ραστισλάβ οι Φράγκοι ηττήθηκαν το 856.

Επέκταση των Μοραβών

- Από την άλλη πλευρά η επέκταση των Μοραβών ως το μέσο ρου του Τισσού ποταμού, έφερε το κράτος της Μοραβίας σε άμεση γειτονία με τους Βουλγάρους, που είχαν επεκταθεί προς τα βορειοδυτικά.
- Για να εξουδετερώσει το μοραβικό κίνδυνο ο Βόρης της Βουλγαρίας ήρθε το 860 σε συνεννοήσεις με τους Φράγκους που κατέληξαν τελικά το 863 σε συμμαχία. Ο Βούλγαρος ηγεμόνας είχε την πρόθεση να συναντήσει τον Λουδοβίκο για να συζητήσουν για μια από κοινού εκστρατεία εναντίον του Ραστισλάβ και σκόπευε να επισφραγίσει την συμφωνία τους με την προσέλευση του στον χριστιανισμό (PL, τ. 119, στ. 875).
- Ο Ραστισλάβ (846-870) που ήταν ένας ικανότατος πολιτικός αναγκάστηκε με τη σειρά του να αναζητήσει βοήθεια στο εξωτερικό. Προσπάθησε να πετύχει τη μεσολάβηση της παπικής Εκκλησίας για τη δημιουργία αυτόνομης Εκκλησίας, αλλά ο τότε πάπας Νικόλαος Α΄ (858-867) αρνήθηκε κάθε ανάμειξη.

Χριστιανική Θρησκεία

- Τότε ο Ραστισλάβ στράφηκε το 862/863 προς το Βυζάντιο. Έστειλε μια πρεσβεία και ζήτησε από τον αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ' την αποστολή ενός Έλληνα επισκόπου και διδασκάλου για να διδάξει τη χριστιανική θρησκεία στη γλώσσα του λαού του.
- Αρχικά ο βυζαντινός αυτοκράτορας δεν ανταποκρίθηκε στη μοραβική έκκληση και δεν ενέκρινε την αποστολή στη Μοραβία αντιπροσωπείας με επικεφαλής έναν επίσκοπο, η οποία θα ήταν εξουσιοδοτημένη, να συγκροτήσει έναν αυτόνομο, εκκλησιαστικό οργανισμό που θα υπαγόταν στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως.
- Το Βυζάντιο είχε αρνηθεί για πρακτικούς λόγους και εξαιτίας συγκυριών από την πραγματοποίηση των σχεδίων και των επιδιώξεων που ακολουθούσε απέναντι στους γειτονικούς σλαβικούς λαούς.

Αλλαγή πολιτικής του Βυζαντίου

- Λίγο αργότερα όμως κατάλαβαν τόσο ο βυζαντινός αυτοκράτορας όσο και ο τότε πατριάρχης Φώτιος τα μεγάλα πολιτικά και εκκλησιαστικά οφέλη που παρουσίαζε για το Βυζάντιο αυτή η πρόταση και έστειλαν στη Μ. Μοραβία τους Θεσσαλονικείς αδελφούς Κωνσταντίνο, τον επιλεγόμενο Φιλόσοφο και τον Μεθόδιο, αλλά ως διδασκάλους.
- Πρέπει να αντιληφθούμε εξ αρχής ότι οι περιοχές στον μέσο Δούναβη δεν αποτέλεσαν ποτέ συστατικό μέρος της βυζαντινής Οικουμένης και επίσης δεν υποτάχθηκαν στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως.
- Σ' αυτό το σημείο παρεκβατικά θα ήθελα να εξετάσουμε τον όρο Μεγάλη Μοραβία, πώς προέκυψε αυτός και με ποια ουσιαστικά έννοια χρησιμοποιήθηκε.

Ο όρος Μεγάλη Μοραβία

- Ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος χρησιμοποίησε για πρώτη φορά την έκφραση «Μεγάλη» σε σχέση με τη Μ. Μοραβία. Αυτό στην αντίληψη του Πορφυρογέννητου σήμαινε μια απόκεντρη, απομακρυσμένη από το Βυζάντιο περιοχή (Προς τον ίδιον υιόν Ρωμανόν/De administrando imperio, σσ. 40 και 76).
- Ο χαρακτηρισμός «Μεγάλη» εμφανίζεται κατά κανόνα ως αντίθετος με το «Μικρή» (Μεγάλη Σκυθία – Μικρή Σκυθία). Ο όρος αυτός χαρακτηρίζει μια χώρα με το ίδιο όνομα, που ωστόσο βρισκόταν κοντά στα σύνορα του Βυζαντίου, ακριβώς στη βυζαντινή συνοριακή περιοχή. Πρόκειται για συνήθεια που οι βυζαντινοί συγγραφείς είχαν δανεισθεί από τους αρχαίους γεωγράφους και ιστορικούς.
- Στην ορολογία του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου μπορεί κάποιος, εκτός από τη γεωγραφική σημασία του όρου, να αντιληφθεί και ένα δεύτερο επίπεδο ερμηνείας, το οποίο χαρακτηρίζει τη σχέση αυτών των μεγάλων και μικρών περιοχών με τον βυζαντινό πολιτισμικό χώρο και γενικά με τη βυζαντινή αυτοκρατορία.

Κυριλλο-μεθοδιανή αποστολή

- Εκτός από τον όρο «Μεγάλη», με τον οποίο ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος χαρακτηρίζει τη Μοραβία, εμφανίζεται στον ίδιον και ο χαρακτηρισμός «η αβάπτιστη Μοραβία» (και από των εκείσε η μεγάλη Μοραβία, η αβάπτιστος).
- Το Βυζάντιο λοιπόν είχε την ευκαιρία να επεκτείνει την επιρροή του και την πνευματική ακτινοβολία του σε λαούς της Κεντρικής Ευρώπης και παράλληλα να ασκήσει πίεση στο Βουλγαρικό κράτος που βρισκόταν ανάμεσά τους.
- Η βυζαντινή εξουσία ανέθεσε την πολύ σημαντική αυτή αποστολή στον Κωνσταντίνο (μοναχικό όνομα Κύριλλος) και τον Μεθόδιο που είχαν αναλάβει και παλαιότερα παρόμοιες αποστολές (όπως στις βυζαντινο-αραβικές διαπραγματεύσεις στη Σαμάρρα, πρωτεύουσα του αραβικού χαλιφάτου, η αποστολή στους Χαζάρους).

Πηγές για την κυριλλο-μεθοδιανή αποστολή στη Μ. Μοραβία

- Οι σημαντικότερες πηγές για την κυριλλο-μεθοδιανή αποστολή στη Μ. Μοραβία αποτελούν οι Βίοι των Κυρίλλου και Μεθοδίου, εγκωμαστικοί λόγοι και Ακολουθίες που γράφτηκαν γι' αυτούς, ο βίος του μαθητή τους Αγίου Κλήμη (Αχρίδας), καθώς και λατινικές πηγές της εποχής τους, γράμματα παπών, επιστολές του Αναστασίου του Βιβλιοθηκαρίου κ.ά.
- Ο Βίος του Κωνσταντίνου, που σώζεται μόνο σε μεταγενέστερο σλαβικό κείμενο, είναι πολύ πιθανό να γράφτηκε αρχικά στα ελληνικά αμέσως μετά τον θάνατο του Κυρίλλου, ίσως στη Ρώμη, ίσως από τον ίδιο τον αδελφό του τον Μεθόδιο, ή από κάποιον Έλληνα του περιβάλλοντός τους και κάτω από την άμεση εποπτεία του Μεθοδίου.

Ο Βίος του Κωνσταντίνου και του Μεθοδίου

- Αργότερα μεταφράστηκε στα παλαιοσλαβικά και στον αρχικό πυρήνα του Βίου έγιναν πολλές προσθήκες μέχρι τον 15^ο αι., οπότε έχουμε και το αρχαιότερο σωζόμενο χειρόγραφο.
- Ο Βίος δηλ. δεν σώζεται σε κανένα ελληνικό χειρόγραφο. Τα κείμενα που χρησιμοποιούμε είναι μεταφράσεις από τα παλαιοσλαβικά.
- Ο Βίος του Μεθοδίου τώρα θεωρείται ότι γράφτηκε εξ αρχής στα σλαβικά από κάποιον μάλλον μαθητή του Μεθοδίου, αμέσως μετά τον θάνατό του.
- Το αρχαιότερο χειρόγραφο ανάγεται στον 12^ο αι. (στο Uspenskijsbornik, ο H. Lunt υπολογίζει γύρω στο 1150, οι Ρώσοι παλαιογράφοι γύρω στο 1200)

Ο Βίος του Κωνσταντίνου και του Μεθοδίου β΄

- Ο Κωνσταντίνος (827-869) και ο Μεθόδιος (815-885) κατάγονταν από τη Θεσσαλονίκη και ήταν παιδιά του Λέοντος του δρουγγάρου, δηλ. ενός βυζαντινού αξιωματούχου προϊσταμένου δρούγγου (διοικητικής υποδιαίρεσης του θέματος).
- Ο Μεθόδιος υπηρέτησε αρχικά ως διοικητής μιας Σκλαβηνίας και κατόπιν έγινε μοναχός και μόνασε στον Όλυμπο της Βιθυνίας.
- Ο Κωνσταντίνος είχε από την αρχή πνευματικά ενδιαφέροντα. Μετά τις πρώτες σπουδές στη γενέτειρά του, πήγε στην Κωνσταντινούπολη –μετά το 843-, όπου με την υποστήριξη του λογοθέτη του δρόμου Θεοκτίστου μαθήτευσε κοντά σε λαμπρούς δασκάλους της εποχής.
- Πολλοί μελετητές, όπως ο Fr. Dvornik, υποστηρίζουν με βάση ένα χωρίο στον Βίο του Κωνσταντίνου ότι ο Κωνσταντίνος υπήρξε μαθητής του Λέοντος του Μαθηματικού και του Φωτίου. Ο P. Lemerle αντίθετα απορρίπτει αυτή την εκδοχή. Πάντως είναι αναμφισβήτητο ότι ο Κωνσταντίνος ανήκε στον κύκλο του Λέοντος του Μαθηματικού και του Φωτίου που δέσποζαν τότε στην πνευματική ζωή της Κωνσταντινούπολης.

Φορείς του ελληνικού πολιτισμού και του βυζαντινού ουμανισμού

- Μάλιστα φαίνεται ότι ο Κωνσταντίνος ανέλαβε να διδάξει στη Βασιλεύουσα ήδη πριν από το 855 «την έσω και την έξω φιλοσοφίαν», δηλ. την ιερή και την κοσμική φιλοσοφία.
- Και οι δύο αδελφοί ήταν φορείς του ελληνικού πολιτισμού και του βυζαντινού ουμανισμού του 9^{ου} αι. καθώς και φορείς της οικουμενικής ιδέας του Βυζαντίου.
- Θεωρούμε ότι και οι δύο αδελφοί γνώριζαν σλαβικά πριν την αποστολή τους στη Μ. Μοραβία. (υπάρχει η άποψη ότι η μητέρα τους, Μαρία, ήταν σλαβικής καταγωγής). Ο Κωνσταντίνος γνώριζε και άλλες πολλές γλώσσες. Εκτός από τα σλαβικά και τα λατινικά, γνώριζε αραβικά, συριακά, εβραϊκά και άλλες ανατολικές γλώσσες. Γι' αυτό το Βυζάντιο είχε αναθέσει σ' αυτόν και στον αδελφό του και άλλες αποστολές πριν από την αποστολή στη Μοραβία, αποστολές που απαιτούσαν γλωσσομάθεια και βαθιά γνώση των θρησκευτικών ιδιαίτερα προβλημάτων. Έτσι ο Κωνσταντίνος είχε αναλάβει το 851 μια πρεσβεία στους Άραβες με εντολή του αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ'. Εκεί είχε έναν πολύ σημαντικό διάλογο με τους Μωαμεθανούς, κυρίως γύρω από το δόγμα της Αγίας Τριάδας.

Το ιεραποστολικό έργο των Κυρίλλου και Μεθοδίου

- Το 860/861 ο Κωνσταντίνος μαζί με τον Μεθόδιο ανέλαβαν, με εντολή του Μιχαήλ Γ', μια νέα αποστολή στους Χαζάρους. Η αποστολή αυτή σύμφωνα με τον Βίο του Κωνσταντίνου απέβλεπε σε θρησκευτικούς σκοπούς: η ιουδαϊκή θρησκεία ασκούσε ισχυρή επίδραση στη Χαζαρία, όπου παράλληλα είχε διαδοθεί και ο χριστιανισμός και ο μωαμεθανισμός.
- Ο χαγάνος των Χαζάρων που αμφιταλαντευόταν ανάμεσα στις τρεις αυτές θρησκείες, ζήτησε από τον βυζαντινό αυτοκράτορα να στείλει έναν άνδρα ικανό να συζητήσει τα θέματα των Γραφών.
- Ο Κωνσταντίνος και ο Μεθόδιος έφτασαν στη χώρα των Χαζάρων, όπου κήρυξαν τον χριστιανισμό και αντέκρουσαν τις ιουδαϊκές αντιλήψεις. Έτσι η αποστολή στη Μοραβία δεν εμφανίζεται σαν ένα μεμονωμένο γεγονός στη σταδιοδρομία του Κωνσταντίνου και του Μεθοδίου.
- Όπως παρατηρεί ο Διον. Ζακυθηνός, η Μοραβική αποστολή και το σλαβικό τους έργο αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος του βυζαντινού κράτους και πρέπει να συνδυαστεί με τη γενικότερη δραστηριότητα των δύο αδελφών. Βέβαια αυτό ήταν και το τελευταίο ιεραποστολικό έργο των Κυρίλλου και Μεθοδίου.

Διάδοση του χριστιανισμού και οργάνωση της νέας Εκκλησίας

- Ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος μαζί με λίγους μαθητές τους έφτασαν στη Μοραβία το καλοκαίρι του 864. Εκεί εργάστηκαν με μεγάλη επιτυχία περισσότερο από τρία χρόνια για τη διάδοση του χριστιανισμού και την οργάνωση της νέας Εκκλησίας.
- Καταπολέμησαν τα κατάλοιπα της ειδωλολατρίας, εδραίωσαν τον χριστιανισμό, εκπαίδευσαν μαθητές και εκκλησιαστικά στελέχη από τον ντόπιο κλήρο. Ο Κωνσταντίνος με το σλαβικό αλφάβητο που είχε δημιουργήσει, έπλασε το κατάλληλο όργανο που τους επέτρεψε να διαμορφώσουν και να τελούν τη Λειτουργία στα σλαβικά.
- Επίσης οι δύο απόστολοι μετέφρασαν στα σλαβικά την Αγία Γραφή και άλλα λειτουργικά βιβλία. Αντίθετα από τον γερμανικό κλήρο που είχε διδάξει τον χριστιανισμό στα λατινικά, οι δύο αδελφοί κήρυξαν τη νέα θρησκεία στη σλαβική γλώσσα. Αυτό έκανε το κήρυγμα και τη Λειτουργία άμεσα κατανοητή από τον λαό και εξασφάλισε μεγάλη επιτυχία στο έργο τους. Από την άλλη βέβαια αυτό προκάλεσε την αντίδραση του δυτικού κλήρου και των Φράγκων που έβλεπαν να μειώνεται επικίνδυνα η επιρροή τους, τόσο η θρησκευτική όσο και η πολιτική.

Το δόγμα της τριγλωσσίας

- Το 867 ο Κωνσταντίνος και ο Μεθόδιος έφυγαν από τη Μοραβία και πήγαν στην Παννονία, όπου παρέμειναν και δίδαξαν επί έξι μήνες και κατόπιν πήγαν στη Βενετία, ίσως με σκοπό να επιστρέψουν στην Κωνσταντινούπολη.
- Στη Βενετία όμως οι Λατίνοι κληρικοί τους έθεσαν σε περιορισμό και ο πάπας Νικόλαος Α΄ τους κάλεσε στη Ρώμη για να ελέγξει το έργο και τη δράση τους.
- Έως τότε επικρατούσε το δόγμα της τριγλωσσίας. Σύμφωνα με αυτό οι τρεις αγιασμένες γλώσσες στις οποίες μπορούσε να δοξάζεται το όνομα του Θεού ήταν η Εβραϊκή, η Ελληνική και η Λατινική, γιατί σ' αυτές τις γλώσσες είχε συνταχθεί η επιγραφή που ο Πιλάτος διέταξε να γραφεί επάνω στον Σταυρό του Χριστού.

Απόκλιση της Σλαβικής γλώσσας από το να θεωρείται «ιερή»

- Το δόγμα αυτό της τριγλωσσίας είχε επανειλημμένα καταδικαστεί στη Δύση σε εκκλησιαστικές συνόδους του τέλους του 8^{ου} αι. και των πρώτων δεκαετιών του 9^{ου} αι, δηλ. είχε καταδικαστεί η απαγόρευση της χρήσης των εθνικών γλωσσών για διδακτικούς σκοπούς.
- Ωστόσο φαίνεται ότι το δόγμα αυτό εξακολουθούσε να ισχύει σχετικά με τη χρήση των εθνικών γλωσσών στις εκκλησιαστικές ακολουθίες, και τώρα το αναβίωνε ο γερμανικός κλήρος.
- Με τον τρόπο αυτόν η Σλαβική γλώσσα αποκλειόταν οριστικά από το να θεωρείται «ιερή» γλώσσα, και φυσικά το έργο των δύο αδελφών προσέκρουε σ' αυτό το θέμα. Όσπου να φτάσουν στην Αγία Έδρα οι δύο αδελφοί, ο πάπας Νικόλαος Α' είχε πεθάνει και ο διάδοχός του, ο Αδριανός Β' (867-872) ήταν ευνοϊκά κείμενος απέναντί τους. Μάλιστα οι δύο αδελφοί έφεραν μαζί τους τα λείψανα του Αγίου Κλήμεντος πάπα Ρώμης (88-97) που είχαν βρει στη Χερσόνα της Κριμαίας.

Άγιος Κλήμης

- Σύμφωνα με μια παλιά χριστιανική παράδοση, ο άγιος Κλήμης είχε συλληφθεί ύστερα από διαταγή του αυτοκράτορα Τραϊανού και είχε σταλεί εξόριστος σε καταναγκαστικά έργα στη Κριμαία. Εκεί συνέχισε την ποιμαντική του δραστηριότητα ανάμεσα σε δύο χιλιάδες συγκρατούμενους του χριστιανούς μεταλλωρύχους, με αποτέλεσμα ο αυτοκράτορας να διατάξει την εκτέλεσή του.
- Οι εκτελεστές έδεσαν πέτρα στο λαιμό του αγίου μάρτυρα και τον έριξαν στη θάλασσα, σε μια νησίδα που βρίσκεται απέναντι από την Χερσώνα.
- Η παράδοση αυτή απέχει πολύ από την ιστορική αλήθεια για τον άγιο Κλήμη Ρώμης, προήλθε από τη σύγχυση ανάμεσα στη ζωή αυτού και ενός άλλου ομώνυμού του οσιομάρτυρα.
- Αυτό όμως δεν εμπόδισε την εδραίωσή της στη συνείδηση των χριστιανών, ιδίως μετά τον 5^ο αι., όταν ο θρύλος καθιερώθηκε σε Δύση και Ανατολή. Έτσι, φτάνοντας ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος στη Χερσώνα, είχαν τη βεβαιότητα ότι βρίσκονταν πολύ κοντά στον τόπο, όπου είχε μαρτυρήσει ο άγιος.

Αναζήτηση του ιερού λειψάνου

- Ο Κύριλλος πήρε την πρωτοβουλία για την αναζήτηση του ιερού λειψάνου και έσπευσε να ζητήσει από τον αρχιεπίσκοπο Χερσώνας, Γεώργιο, την άδεια να γίνει η σχετική έρευνα.
- Ο αρχιεπίσκοπος δέχτηκε να βοηθήσει, και τελικά επιβιβάστηκαν σ' ένα ιστιοφόρο και με συνοδεία κλήρου, που κατά τη διάρκεια του πλου έψαλλε εκκλησιαστικούς ύμνους, έφτασαν στη νησίδα και άρχισαν την ανασκαφή.
- Πραγματικά βρέθηκε το κιβώριο που περιείχε το ιερό λείψανο, το οποίο ανέδιδε ευωδία. Ο Κύριλλος το σήκωσε μόνος του στον ώμο, και με πομπή γεμάτη κατάνυξη το μετέφερε στη Χερσώνα, όπου του αποδόθηκαν μεγάλες τιμές από τον κλήρο και το λαό.
- Συγχρόνως συνέταξε μια σχετική έκθεση, η οποία δε διασώθηκε αυτούσια, περιλήφθηκε όμως συνοπτικά στην Ιταλική Διήγηση και στον Βίο του Κυρίλλου.

Αναγνώριση της Σλαβικής γλώσσας

- Το λείψανο εναποτέθηκε διαδοχικά στους ναούς των αγίων Σώζοντος και Λεοντίου και ύστερα στον καθεδρικό ναό των αγίων Αποστόλων. Τελικά, όταν ο Κύριλλος και ο Μεθόδιος εγκατέλειψαν τη Χερσόνα, έκριναν σκόπιμο να πάρουν μαζί τους το ιερό λείψανο.
- Η υποδοχή λοιπόν που τους επιφυλάχτηκε ήταν μεγαλειώδης. Ο πάπας και η συνοδεία του βγήκαν με λαμπάδες και κεριά στην είσοδο της πόλης για να υποδεχτούν τα λείψανα που έφερναν. Αφού πείστηκε για την ορθοδοξία της διδασκαλίας τους, αναγνώρισε τη μεγάλη προσφορά τους και τους επέτρεψε να τελούν τη λειτουργία σε σλαβική γλώσσα. Μάλιστα σε λειτουργία, στην οποία έλαβε μέρος και ο πάπας, λειτούργησαν με τα σλαβικά βιβλία, απομακρύνοντας έτσι κάθε υποψία για το ανίερο της σλαβικής γραφής και την ακαταλληλότητά της για τη λειτουργική ζωή.
- Ο πάπας Αδριανός χειροτόνησε τον Μεθόδιο σε ιερέα και ανέθεσε σε δύο άλλους επισκόπους (τον επίσκοπο του Πόρτο, Φορμόζο, και στον επίσκοπο Βέλλετρι, Γκάουντεριχ), να χειροτονήσουν τρεις ιερείς από τους Σλάβους μαθητές των δύο αδελφών και δύο από αυτούς να τους χειροθετήσουν αναγνώστες.

Οι επίσκοποι Φορμόζος και Γκάουντεριχ

- Αυτοί οι δύο επίσκοποι δεν ήταν τυχαία πρόσωπα. Ο Φορμόζος είχε ασχοληθεί με τα βουλγαρικά εκκλησιαστικά θέματα και το 864 είχε σταλεί ως παπικός λεγάτος στη Βουλγαρία, ενώ ο Γκάουντεριχ ήταν ένας εξαιρετικά μορφωμένος ιεράρχης ο οποίος είχε ιδιαίτερη ευλάβεια για τον άγιο Κλήμεντα και για τον λόγο αυτόν ανέθεσε στον Αναστάσιο τον Βιβλιοθηκάριο να συλλέξει πληροφορίες σχετικά με την ανακάλυψη του λειψάνου, πράγμα που τελικά οδήγησε στη συγγραφή της Ιταλικής Διήγησης, της πολύτιμης λατινικής πηγής για τους Κύριλλο και Μεθόδιο.

Οφέλη από την αναγνώριση της σλαβικής γραφής

- Τα οφέλη από την αναγνώριση της σλαβικής γραφής ήταν πρώτον ότι η παπική αυτή έγκριση όσον αφορά τη γραφή αφαιρούσε τώρα από το Βυζάντιο να έχει την αποκλειστικότητα στην αναγνώριση των εθνικών γλωσσών στην εκκλησιαστική ζωή.
- Επίσης οι εκκλησιαστικές περιφέρειες του Σάλτσμπουργκ και της Βαυαρίας που είχαν προχωρήσει πολύ στην άσκηση της κυριαρχικής τους επιβολής πάνω στους Σλάβους, τώρα θα αναγκάζονταν να περιοριστούν, αφού οι Σλάβοι θα ικανοποιούνταν από την στάση του πάπα.
- Στη Ρώμη οι δύο αδελφοί και οι συνοδοί τους κατέλυσαν σε ένα από τα πολλά ελληνικά μοναστήρια που υπήρχαν εκεί. Στη Ρώμη υπήρχε μια μεγάλη ελληνική παροικία, που ανθούσε κυρίως μεταξύ του 7^{ου} και 10^{ου} αι.

Θάνατος Κυρίλλου

- Αλλά ο Κωνσταντίνος εξασθενημένος από τα συνεχή ταξίδια και την σκληρή εργασία αρρώστησε και στις 14 Φεβρουαρίου του 869 πέθανε στη Ρώμη. Λίγο πριν πεθάνει εκάρη μοναχός και έλαβε το όνομα Κύριλλος. Η κηδεία του έγινε με λαμπρές τιμές στη Ρώμη και ενταφιάστηκε στο ναό του αγίου Κλήμεντα. Αμέσως άρχισαν να του αποδίδουν τιμές αγίου.
- Το 1798, κατά τη διάρκεια της γαλλικής κατοχής της Ρώμης το λείψανο του αγίου Κυρίλλου εξαφανίστηκε, για να ξαναβρεθεί πολύ αργότερα ένα μικρό μόνο μέρος του στην κατοχή της ιταλικής οικογένειας ευγενών Άντιτσι-Ματέι, πρόγονοι της οποίας είχαν διασώσει τα λείψανα αγίων.
- Στις 14 Νοεμβρίου 1963 η πριγκίπισσα Άντιτσι-Ματέι και άλλα μέλη της οικογένειας πρόσφεραν στον πάπα Παύλο ΣΤ΄ το λείψανο του αγίου Κύριλλου και αυτός με τη σειρά του το πρόσφερε ένα τμήμα του το 1976 στην πόλη της Θεσσαλονίκης, όπου και αποτέθηκε στο ναό των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αγγελική Δεληκάρη.
«Ιστορία Σλαβικών Λαών. Μεγάλη Μοραβία». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη
2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS192/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

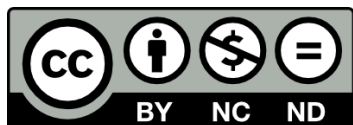
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Αλεξάνδρα Αντωνιάδου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2013-2014

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

